

Fristående skolor samt tillsyn och information om skolan

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 2013/14:112 Villkor för fristående skolor m.m. och fyra motioner som väckts med anledning av propositionen.

I propositionen föreslås att bestämmelser ska införas i skollagen (2010:800) om att en nyetablering av en fristående skola ska föregås av ett samråd mellan den enskilde huvudmannen och den kommun där utbildningen ska bedrivas. Regeringen föreslår även att en bestämmelse ska införas om att Skolinspektionen inom ramen för sin tillsyn ska genomföra en kontroll av den verksamhet som en enskild huvudman avser att bedriva (etableringskontroll), om Skolinspektionen godkänt den enskilde som huvudman. Etableringskontrollen ska genomföras innan utbildningen startar. Skolinspektionen kan återkalla godkännandet om huvudmannen varken vid etableringskontrollen eller efter ett föreläggande kan visa att rimliga åtgärder har vidtagits för att få till stånd ett samråd.

Det förtydligas att den kommun där en fristående skola är belägen har rätt till insyn i verksamheten så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt skollagen och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

Det införs också en bestämmelse om att Skolinspektionen i sin tillsyn ska förena ett föreläggande med vite om föreläggandet avser brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Skollagen ska reglera att lärarresurserna vid skolenheten ska analyseras om Skolinspektionen vid sin tillsyn konstaterar återkommande brister som påtagligt påverkar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Lagförslaget omfattar inte förskoleverksamheten. Om analysen ger stöd för det, kan Skolinspektionen i ett föreläggande ange åtgärder som omfattar förändringar i lärarresurserna.

Skollagen ska även reglera att kommuner ska vara skyldiga att informera vårdnadshavare och elever om utbildningar som erbjuds i eller av kommunen och om riksrekryterande utbildningar.

En skolhuvudman ska vara skyldig att till Skolverket lämna sådana uppgifter om verksamhetens organisation och ekonomiska förhållanden som behövs för allmänhetens insyn.

De nya bestämmelserna i skollagen ska träda i kraft den 1 januari 2015. Bestämmelserna i skollagen om att kommunerna ska vara skyldiga att informera om utbildningar ska dock träda i kraft den 1 juli 2015 och ska tillämpas på utbildningar som påbörjas efter den 30 juni 2015.

I betänkandet behandlas också en del av lagförslaget i proposition 2013/14:191 som kulturutskottet av samordningsskäl överlåtitt till utbildningsutskottet att behandla. Kulturutskottet har i sak ställt sig bakom förslaget. Denna lagändring föreslås träda i kraft den 1 januari 2015. Utskottet tillstyrker proposition 2013/14:191 i denna del.

Utskottet tillstyrker proposition 2013/14:112 med de ändringar som föreslås i bilaga 3 och avstyrker motionerna.

I betänkandet finns nio reservationer (S, MP, SD och V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Bakgrund	6
Propositionens huvudsakliga innehåll	8
Utskottets överväganden	9
Inledning	9
Lagförslaget i fråga om kommunernas informationsskyldighet	9
Lagförslaget i övrigt	12
Etablering av fristående skolor	15
Vinster från skolverksamhet	21
Skolinspektionens befogenheter vid tillsyn	22
Kommunernas insyn i fristående skolor	24
Reservationer	26
1. Lagförslaget i fråga om kommunernas informationsskyldighet, punkt 1 (SD, V)	26
2. Etablering av fristående skolor, punkt 3 (S)	27
3. Etablering av fristående skolor, punkt 3 (SD)	28
4. Veto rätt vid etableringen av en fristående skola, punkt 4 (SD, V)	29
5. Vinster från skolverksamhet, punkt 5 (MP)	29
6. Vinster från skolverksamhet, punkt 5 (SD)	30
7. Vinster från skolverksamhet, punkt 5 (V)	31
8. Skolinspektionens befogenheter vid tillsyn, punkt 6 (SD, V)	31
9. Kommunernas insyn i fristående skolor, punkt 7 (V)	32
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	33
Proposition 2013/14:112	33
Följdmotioner med anledning av proposition 2013/14:112	33
Proposition 2013/14:191	34
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	35
I proposition 2013/14:112 framlagda förslag	35
I proposition 2013/14:191 framlagda förslag	41
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag	44
Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Lagförslaget i fråga om kommunernas informationsskyldighet**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) i de delar det avser 29 kap. 19 § första stycket. Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:112 i denna del och avslår motion

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 1 (SD, V)

2. **Lagförslaget i övrigt**

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan med den ändringen att 24 kap. 7 § och 29 kap. 1 § får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:191 punkt 1 i denna del och bifaller delvis proposition 2013/14:112 i denna del.

3. **Etablering av fristående skolor**

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:Ub17 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) och

2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkandena 1–3.

Reservation 2 (S)

Reservation 3 (SD)

4. **Vetorätt vid etableringen av en fristående skola**

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 4 (SD, V)

5. **Vinster från skolverksamhet**

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 2,

2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkande 4 och

2013/14:Ub19 av Jabar Amin och Mats Pertoft (båda MP).

Reservation 5 (MP)

Reservation 6 (SD)

Reservation 7 (V)

6. **Skolinspektionens befogenheter vid tillsyn**

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 8 (SD, V)

7. Kommunernas insyn i fristående skolor

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 9 (V)

Stockholm den 5 juni 2014

På utbildningsutskottets vägnar

Tomas Tobé

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Tobé (M), Ibrahim Baylan (S), Betty Malmberg (M), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Tina Acketoft (FP), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (FP), Jabar Amin (MP), Carina Herrstedt (SD), Rossana Dinamarca (V), Adnan Dibrani (S), Björn Samuelson (M) och Annika Eclund (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlas proposition 2013/14:112 Villkor för fristående skolor m.m. Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och regeringens lagförslag i bilaga 2. I ärendet behandlas även fyra motioner som väckts med anledning av propositionen. Motionernas förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1.

I ärendet behandlar utskottet också en del av lagförslaget i proposition 2013/14:191 Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande, punkt 1 som gäller lag om ändring i skollagen (2010:800). Kulturutskottet har i sitt betänkande 2013/14:KrU9 i sak ställt sig bakom de ändringar som föreslås i proposition 2013/14:191. Av lagtekniska skäl måste en del av lagförslaget i den propositionen samordnas med de förslag till ändringar i samma lagparagraf som är aktuella i proposition 2013/14:112. Kulturutskottet har därför överlämnat den formella behandlingen av regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) i de delar det avser 29 kap. 1 § till utbildningsutskottet (övriga lagförslag i proposition 2013/14:191 behandlas av kulturutskottet i betänkande 2013/14:KrU9). Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och regeringens lagförslag i bilaga 2. Utskottets lagförslag om ändring i regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) finns i bilaga 3. Det innehåller också en mindre ändring i en lagparagraf. Ändringen rättar en lydelse i regeringens förslag som blev fel av misstag.

Betänkandets disposition

I betänkandet behandlas inledningsvis utskottets ställningstagande till regeringens lagförslag. Därefter behandlar utskottet under särskilda rubriker de motioner som innehåller begäran om tillkännagivanden till regeringen som rör frågor som anknyter till lagförslaget.

Bakgrund

Bakgrunden till proposition 2013/14:112 är att regeringen i juli 2011 beslutade kommittédirektiv om att en parlamentarisk kommitté skulle se över regler och villkor för fristående skolor m.m. (dir. 2011:68). Regeringen beslutade också tilläggsdirektiv om förlängd utredningstid (dir. 2012:101, dir. 2013:24, dir. 2013:42 och dir. 2013:69). Kommittén, som antog namnet Friskolekommittén (U 2011:04), överlämnade i augusti 2013 betänkandet Friskolorna i samhället (SOU 2013:56). Betänkandet har remissbehand-

lats. Till grund för förslagen ligger en uppgörelse mellan de sex partierna Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet, Kristdemokraterna, Socialdemokraterna och Miljöpartiet som presenterades i maj 2013.

Regeringen beslutade i oktober 2012 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå en modernisering av kommunallagen (dir. 2012:105). Utredningen, som antog namnet Utredningen om en kommunallag för framtiden (Fi 2012:07), överlämnade i juni 2013 delbetänkandet Privata utförare – kontroll och insyn (SOU 2013:53) med förslag om bl.a. kommunernas insyn i fristående och internationella skolor och kommunernas information om utbildningar som erbjuds elever i kommunen. Dessa förslag behandlas i proposition 2013/14:112. Betänkandet har remissbehandlats.

Lagrådet har yttrat sig över förslagen och regeringen har delvis följt Lagrådets förslag.

Fristående skolor

Skolor som drivs av en enskild huvudman har funnits länge i Sverige. Genom den s.k. friskolereformen i början av 1990-talet blev det möjligt för andra än kommuner, landsting och staten att bedriva skolverksamhet med offentlig finansiering (prop. 1991/92:95, bet. 1991/92:UbU22, rskr. 1991/92:346).

För att lika villkor ska gälla så långt möjligt oberoende av huvudman förtydligades reglerna om kommunernas bidrag till fristående skolor och fritidshem från 2010 (prop. 2008/09:171, bet. 2008/09:UbU13, rskr. 2008/09:280) och från 2011 när det gäller annan enskild pedagogisk verksamhet (prop. 2009/10:157, bet. 2009/10:UbU22, rskr. 2009/10:322).

I 1985 års skollag (1985:1100) fanns det i 9 kap. en särskild reglering av fristående skolor. I och med 2010 års skollag (2010:800) gäller i dag i huvudsak samma regelverk för kommunala skolor och fristående skolor.

Tillsyn

Skolväsendet är sedan början av 1990-talet decentraliserat och såväl offentliga som enskilda huvudmän ansvarar för verksamheterna. Skolväsendet är mål- och resultatstyrt. Ett viktigt styrmedel för staten är tillsynen över verksamheterna. År 2008 överfördes den statliga tillsynen över skolväsendet från Skolverket till den nya myndigheten Skolinspektionen.

Genom 2010 års skollag stärktes Skolinspektionens tillsyn på olika sätt. I skollagen infördes bl.a. ett tillsynsbegrepp och en reglering av Skolinspektionens ansvar, befogenheter och ingripanden vid tillsyn. Regleringen utformades med vägledning av regeringens skrivelse En tydlig, effektiv och rättssäker tillsyn (skr. 2009/10:79).

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att bestämmelser ska införas i skollagen (2010:800) om att en nyetablering av en fristående skola ska föregås av ett samråd mellan den enskilde huvudmannen och den kommun där utbildningen ska bedrivas. Regeringen föreslår att även en bestämmelse ska införas om att Skolinspektionen inom ramen för sin tillsyn ska genomföra en kontroll av den verksamhet som en enskild huvudman avser att bedriva (etableringskontroll), om Skolinspektionen godkänt den enskilde som huvudman. Etableringskontrollen ska genomföras innan utbildningen startar. Skolinspektionen kan återkalla godkännandet om huvudmannen varken vid etableringskontrollen eller efter ett föreläggande kan visa att rimliga åtgärder har vidtagits för att få till stånd ett samråd.

Det förtydligas att den kommun där en fristående skola är belägen har rätt till insyn i verksamheten så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt skollagen och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

Det införs också en bestämmelse om att Skolinspektionen i sin tillsyn ska förena ett föreläggande med vite om föreläggandet avser brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Skollagen ska reglera att lärarresurserna vid skolenheten ska analyseras om Skolinspektionen vid sin tillsyn konstaterar återkommande brister som påtagligt påverkar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Lagförslaget omfattar inte förskoleverksamheten. Om analysen ger stöd för det, kan Skolinspektionen i ett föreläggande ange åtgärder som omfattar förändringar i lärarresurserna.

Skollagen ska även reglera att kommuner ska vara skyldiga att informera vårdnadshavare och elever om utbildningar som erbjuds i eller av kommunen och om riksrekryterande utbildningar.

En skolhuvudman ska vara skyldig att till Skolverket lämna sådana uppgifter om verksamhetens organisation och ekonomiska förhållanden som behövs för allmänhetens insyn.

De nya bestämmelserna i skollagen ska träda i kraft den 1 januari 2015. Bestämmelserna i skollagen om att kommunerna ska vara skyldiga att informera om utbildningar ska dock träda i kraft den 1 juli 2015 och ska tillämpas på utbildningar som påbörjas efter den 30 juni 2015.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag. Därefter behandlar utskottet motioner som innehåller tillkännagivanden som anknyter till lagförslaget.

Lagförslaget i fråga om kommunernas informationsskyldighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag att ändra reglerna i skollagen (2010:800) när det gäller kommunernas informationsskyldighet. Kommunen föreslås vara skyldig att informera vårdnadshavare och elever om utbildning i förskoleklasser, grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor som elever erbjuds i eller av kommunen och om de riksrekryterande utbildningar som Skolverket har godkänt. Den information som lämnas ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lätt-tillgänglig. Ett motionsyrkande om avslag på förslaget att utvidga kommunernas informationsskyldighet avstyrks.

Jämför reservation 1 (SD, V).

Propositionen

Gällande rätt

Enligt 29 kap. 19 § skollagen (2010:800) ska kommunen informera vårdnadshavarna om förskola, fritidshem och sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen som kommunen anordnar eller vars huvudman kommunen har godkänt eller förklarat berättigad till bidrag. Kommunens informationsskyldighet gäller oavsett om verksamheten anordnas av kommunen eller av en enskild huvudman. Informationen ska även avse möjligheten för enskilda att starta och driva såväl förskola eller fritidshem som annan pedagogisk verksamhet med offentlig finansiering genom kommunalt bidrag.

Det finns även bestämmelser i skollagen om att kommunen ska informera om gymnasieskolans nationella program och om möjligheterna att få utbildning på introduktionsprogram (15 kap. 8 §). När det gäller gymnasiesärskola finns en liknande bestämmelse (18 kap. 9 §) som anger att varje kommun ska informera om gymnasiesärskolans olika program.

Därutöver finns en bestämmelse om att hemkommunen ska informera vårdnadshavarna om förskoleklassen och syftet med denna samt verka för att barnen deltar i den (9 kap. 4 § andra stycket).

Det finns också en bestämmelse om att elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till studie- och yrkesvägledning så att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som tänker påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning (2 kap. 29 §).

Lagförslaget

För att det ska vara lätt att göra olika skolval föreslår regeringen att bestämmelsen i 29 kap. 19 § skollagen ändras så att kommunen ska vara skyldig att informera vårdnadshavare och elever om utbildning även i förskoleklasser, grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor som elever erbjuds i eller av kommunen samt om de riksrekryterande utbildningar som Skolverket har godkänt. Förslaget innebär en utvidgning jämfört med dagens bestämmelse om kommunens skyldighet att informera vårdnadshavare om förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Bestämmelserna ska träda i kraft den 1 juli 2015 och tillämpas på utbildningar som påbörjas efter den 30 juni 2015.

När det gäller informationens utformning föreslår regeringen att det införs en hänvisning i skollagen till 6 kap. 8 a § andra stycket kommunallagen (1991:900). Bestämmelsen i kommunallagen syftar till att säkerställa att allmänheten ges en god information om de valmöjligheter som finns när enskilda kan välja en särskild utförare av nämndens tjänster. Enligt första stycket i bestämmelsen ska nämnden lämna information om samtliga utförare om inte annat är särskilt föreskrivet. Enligt andra stycket ska sådan information vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig. Bestämmelsen beslutades nyligen av riksdagen och ska träda i kraft den 1 juli 2015 (prop. 2013/14:118, bet. 2013/14:KU41, rskr. 2013/14:280).

Motionen

I kommittémotion 2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 4 föreslås att regeringens förslag om kommunernas skyldighet att informera om utbildningar som erbjuds elever ska avslås (avsnitt 7.2.2 i propositionen). Regeringens förslag innebär enligt motionärerna en utökad skyldighet för kommunerna att informera om verksamhet som konkurrerar med kommunens egen verksamhet. Motionärerna menar att det blir ytterligare en uppgift och en kostnad för kommunerna som friskolorna inte har, även om uppgiften i sig inte är särskilt betungande. Motionärerna anser att om det ska råda konkurrens på skolmarknaden bör de olika aktörerna ansvara för att informera om sin egen verksamhet. De hänvisar också till att förslaget avstyrktes av Skolverket, som i sitt remissvar menade att den

information om och möjlighet till jämförelse av skolor som regeringen vill uppnå redan tillgodoses genom den information som Skolverket tillhandahåller och kommer att utveckla enligt Friskolekommitténs förslag (SOU 2013:56).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det är viktigt att vårdnadshavarna och eleverna får den information de behöver för att kunna göra ett informerat val av skola och utbildning. Utskottet anser att det är rimligt att medborgarna får information på kommunal nivå om utbildningar i förskoleklasser, grundskolor och gymnasieskolor m.fl. skolformer. Det är inte rimligt att man själv ska behöva kontakta flera utförare i kommunen inför sina olika val.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det är viktigt att vårdnadshavare och elever får en komplett och korrekt information om de utbildningar som finns att välja på. Genom att informationen ges oberoende av vilken huvudman som anordnar utbildningen säkerställs att informationen ges på lika villkor och att konkurrensneutralitet uppnås. Utskottet menar att det är naturligt att hemkommunen ansvarar för informationen eftersom hemkommunen enligt skollagen ansvarar för att alla barn och ungdomar som har rätt till utbildning också får det. Hemkommunen är även den som finansierar utbildningen, oberoende av vem som är huvudman.

Utskottet vill betona vikten av att informationen är lättillgänglig och skriven på ett sådant sätt att den når ut till och förstås av alla berörda kommuninvånare.

Utskottet delar regeringens bedömning att den utvidgade informations-skyldighet som föreslås för kommunerna inte bör innebära någon ökad administrativ börda när huvuddelen av informationsskyldigheten kan uppfyllas genom kommunens webbplats och länkar till relevant information, bl.a. det nationella informationssystem som aviseras i propositionen.

Med hänvisning till vikten av att medborgarna kan göra informerade val samt till att kommunerna redan i dag har en viss skyldighet att informera vårdnadshavare och till att en utvidgad informationsskyldighet inte bedöms öka kommunernas administrativa börda, avstyrker utskottet motion 2013/14: Ub16 (V) yrkande 4. Utskottet bifaller därmed propositionen i de delar den avser kommunernas informationsskyldighet, dvs. 29 kap. 19 § första stycket skollagen (2010:800) i regeringens lagförslag.

Lagförslaget i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag att ändra reglerna i skollagen (2010:800) när det gäller etablering av fristående skolor, tillsyn över skolverksamhet och insyn i skolverksamhet. För att rätta en felaktig lydelse samt göra en lagteknisk samordning bifaller riksdagen också utskottets förslag till ändring i regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) i de delar det avser 24 kap. 7 § och 29 kap. 1 §.

Proposition 2013/14:112

I propositionen behandlas förslag från den parlamentariskt sammansatta Friskolekommittén (dir. 2011:68) och från Utredningen om en kommunallag för framtiden (dir. 2012:105).

I propositionen föreslås nya bestämmelser i skollagen (2010:800) som enligt förslaget ska träda i kraft den 1 januari 2015.

Etablering av fristående skolor

I propositionen föreslås att bestämmelser ska införas i skollagen (2010:800) om att en nyetablering av en fristående skola ska föregås av ett samråd mellan den enskilde huvudmannen och den kommun där utbildningen ska bedrivas. Syftet med ett samråd är att parterna ska kunna ta upp och diskutera allehanda frågor som har samband med verksamheten. Det ska vara ett forum för samverkan mellan företrädare för kommuner och blivande fristående skolor. Det bör vara upp till parterna att ta upp de frågor som är relevanta i det aktuella fallet, utifrån de lokala förhållandena. Ansvar för dokumentationen av samrådet ligger på den enskilde huvudmannen eftersom denne enligt förslaget har bevisbördan för att ha vidtagit rimliga åtgärder för att få till stånd ett sådant. Samrådet ska ha genomförts innan etableringskontrollen (se nedan), eftersom den enskilde då ska kunna visa att ett samråd har genomförts.

Regeringen föreslår att det införs en bestämmelse i skollagen om att Skolinspektionen inom ramen för sin tillsyn ska genomföra en kontroll av den verksamhet som en enskild huvudman avser att bedriva (etableringskontroll), om Skolinspektionen godkänt den enskilde som huvudman. Etableringskontrollen ska genomföras innan utbildningen startar. Skolinspektionen kan återkalla godkännandet om huvudmannen varken vid etableringskontrollen eller efter ett föreläggande kan visa att rimliga åtgärder har vidtagits för att få till stånd ett samråd.

Tillsyn över skolverksamhet

I skollagen ska en bestämmelse införas om att Skolinspektionen i sin tillsyn ska förena ett föreläggande med vite om föreläggandet avser brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Förslaget ska gälla både offentliga och enskilda huvudmän.

Skollagen ska reglera att lärarresurserna vid skolenheten ska analyseras om Skolinspektionen vid sin tillsyn konstaterar återkommande brister i verksamheten i en kommunal eller fristående skola som påtagligt påverkar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Om analysen ger stöd för det, kan Skolinspektionen i ett föreläggande ange åtgärder som omfattar förändringar i lärarresurserna. Lagförslaget omfattar inte förskoleverksamheten. Analysen bör enligt propositionen omfatta antalet lärare, kompetensnivån och hur lärarresurserna disponeras, dvs. inte endast lärartäthet utan även lärarnas utbildning och hur de används.

Insyn i skolverksamhet

I skollagen ska en bestämmelse införas om att en skolhuvudman ska vara skyldig att till Skolverket lämna sådana uppgifter om verksamhetens organisation och ekonomiska förhållanden som behövs för allmänhetens insyn. Därutöver bör enligt propositionen Skolverket ges i uppdrag att bygga upp och administrera ett nationellt informationssystem för alla skolor som gör det möjligt att jämföra olika skolor.

Kommunernas rätt till insyn i de fristående skolorna och de internationella skolorna förtydligas så att det framgår att insynsrätten finns så att kommunerna ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt skollagen och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

Utskottets ställningstagande

Proposition 2013/14:112 Villkor för fristående skolor m.m.

När det gäller etableringen av fristående skolor välkomnar utskottet regeringens förslag att införa ett nytt inslag i etableringsprocessen i form av ett samråd mellan den enskilde huvudmannen och den kommun där utbildningen ska bedrivas. Utskottet välkomnar också att den praxis som Skolinspektionen utvecklat när det gäller att kontrollera fristående skolor inom ramen för sin tillsyn innan verksamheten startar, s.k. etableringskontroll, nu regleras i författning.

Utskottet vill framhålla att tillsyn är ett viktigt statligt styrmedel för att säkerställa en likvärdig utbildning av god kvalitet oavsett huvudman. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag att ändra skollagen (2010:800) för att åstadkomma en mer effektiv tillsyn. Skolinspektionen har i dag en generell möjlighet att kombinera sina förelägganden med vite. Enligt propositionen har Skolinspektionen hittills använt vitesverktyget i mycket begränsad omfattning. Utskottet delar regeringens bedömning att en aktivare använd-

ning av vitesinstrumentet skulle kunna ge förutsättningar för en mer effektiv tillsyn. I likhet med regeringen anser utskottet därför att skollagen bör skärpas så att Skolinspektionen ska ha en skyldighet att förena ett föreläggande med vite om föreläggandet avser brister som allvarligt har försvårat förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen.

Utskottet anser att en god tillgång till öppen information underlättar elevernas, föräldrarnas och allmänhetens insyn i skolorna, vilket bidrar till ett gott förtroende för verksamheterna. Utskottet ser därför positivt på regeringens förslag att införa en skyldighet för huvudmännen att till Skolverket lämna sådana uppgifter som behövs för allmänhetens insyn i skolväsendet. Det är också bra att det förtydligas i skollagen att syftet med kommunernas insyn i fristående skolor är att kommunerna ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt skollagen och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

Utskottet har under ärendets beredning uppmärksammat att riksdagen bör göra en ändring i regeringens lagförslag och föreslår därför att ordet ”verksamheten” i 24 kap. 7 § skollagen byts ut mot uttrycket ”skolans verksamhet”. Ändringen rättar en lydelse i regeringens förslag som blev fel av misstag.

Lagteknisk samordning med proposition 2013/14:191

Kulturutskottet har i sitt betänkande 2013/14:KrU9 i sak ställt sig bakom de ändringar som föreslås i proposition 2013/14:191 Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande, punkt 1 som gäller lag om ändring i skollagen (2010:800). Av samordningsskäl har kulturutskottet överlåtit den författningstekniska behandlingen av en del av lagförslaget till utbildningsutskottet, som behandlar det i samband med det nu aktuella ärendet. Det överlämnade lagförslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2015. Utbildningsutskottet föreslår att riksdagen antar det överlämnade lagförslaget i de delar det avser 29 kap. 1 § skollagen.

Sammanfattande bedömning

Med hänvisning till det som anförts ovan tillstyrker utskottet proposition 2013/14:191 punkt 1 i denna del och proposition 2013/14:112 i denna del med den ändringen att 24 kap. 7 § och 29 kap. 1 § får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3.

Utskottet övergår nu till att under särskilda rubriker behandla de motio- ner som innehåller begäran om tillkännagivanden som rör frågor som anknyter till lagförslaget. Utskottet redovisar i dessa delar sin uppfattning när det gäller frågor om etablering av fristående skolor, vinster från skol- verksamhet, Skolinspektionens befogenheter vid tillsyn och kommunernas insyn i fristående skolor.

Etablering av fristående skolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med begäran om tillkännagivanden till regeringen om etablering av fristående skolor.

Jämför reservationerna 2 (S), 3 (SD) och 4 (SD, V).

Motionerna

Samarbetsavtal

I kommittémotion 2013/14:Ub17 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) behandlas frågan om samarbetsavtal vid etablering av fristående skolor. Motionärerna vill ålägga staten och kommunerna att stoppa överetableringen av skolor och följande konkurser. Vid ansökan om att etablera en ny fristående skola ska det därför krävas både ett tillstånd från Skolinspektionen och ett samarbetsavtal mellan den fristående skolan och kommunen.

Anledningen till detta är enligt motionärerna för det första att det nuvarande sättet att ge tillstånd till skoletablering har lett till en kraftig överetablering av skolor och oordnade konkurser. Att det i dag saknas samordning mellan de kommunala och de fristående skolorna leder till att skolans resurser inte används på det bästa sättet för eleverna och att elever kan tvingas byta skola mitt under pågående utbildning. Samarbetsavtalet ska innehålla en plan för vem som tar ansvar för eleverna vid en eventuell nedläggning eller konkurs.

För det andra anför motionärerna att resultatskillnaderna mellan olika skolor ökar kraftigt. Inom ramen för samarbetsavtalet ska den nya fristående skolans geografiska placering, skolans profil och elevsammansättning samt hur etableringen väntas bidra till minskad – inte ökad – skolsegregation beskrivas. Kommunen ska därmed få inflytande över var geografiskt i kommunen som den fristående skolan etablerar sig.

Samrådets innehåll

I kommittémotion 2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkandena 2 och 3 anser motionären att man bör förtydliga samrådet i den föreslagna paragrafen 2 kap. 5 a §. Samrådet ska enligt motionären innehålla frågor om elevunderlag, de långsiktiga konsekvenserna för eleverna och den beräknade lärartätheten. Skolinspektionen ska stoppa etableringen om inte kraven uppfylls. Motionären uttalar att om kommunen kan påvisa att en överetablering sannolikt blir följden ska detta dokumenteras för Skolinspektionens information. Även den beräknade lärartätheten ska dokumenteras. Motionären anser att Skolinspektionen ska stoppa etableringen enligt Skolinspektionens etableringskontroll om en sannolik överetablering blir följ-

den av en ny etablering av en enskild huvudman. Skolinspektionen ska även få stoppa en etablering om inte den beräknade lärartätheten uppfyller rimliga minimikrav.

Vetorätt vid etableringen av en fristående skola

I kommittémotion 2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 1 begär motionärerna att kommunerna bör ges rätt att besluta när och var fristående skolor ska få etableras. Demokratiska beslut och noggranna bedömningar av behoven ska vara en förutsättning för att ge skattemedel till nya välfärdsverksamheter. Fristående aktörer ska inte själva, eller i "samråd" med kommunen, kunna bestämma var de ska få driva skattefinansierad verksamhet. Kommunen bör i praktiken ha vetorätt vid etablering av en friskola inom kommunen. Enligt motionärerna ställer den etableringsfrihet som råder på skolans område till problem för kommunernas planering av skolan och uppdraget att säkra en likvärdig utbildning för alla elever.

Återkallelse

I kommittémotion 2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkande 1 begär motionären att den föreslagna lagtexten angående Skolinspektionens befogenheter i 26 kap. 13 § skollagen ändras till "ska", i stället för "får". Motionären konstaterar att den föreslagna lagtexten föreskriver att Skolinspektionen får återkalla ett godkännande om ett föreläggande enligt 10 § inte följts eller om missförhållandet är allvarligt, men anser att den i stället ska föreskriva att Skolinspektionen ska återkalla tillståndet för huvudmannen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det med anledning av de motionsyrkanden som rör frågan om etableringen av fristående skolor finns skäl för att redovisa vilka regler som nu gäller för att godkänna en enskild som huvudman för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller fritidshem.

Nuvarande reglering när det gäller godkännande av enskild som huvudman

Skolinspektionen handlägger ärenden om godkännande av enskild som huvudman för förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller fritidshem. Godkännande ska lämnas om den enskilde har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen och utbildningen inte innebär påtagliga, negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas (se 2 kap. 5 § skol-

lagen [2010:800]). Med negativa följder avses t.ex. att kommunen måste lägga ned en befintlig skola och detta skulle medföra att avståndet till närmaste skola avsevärt ökar för eleverna i kommunen (se prop. 1995/96:200 s. 45 och prop. 2009/10:165 s. 643). När det gäller uttrycket ”negativa följder för eleverna” kan utskottet konstatera att de omständigheter som ska övervägas är bl.a. elevernas möjlighet att välja en skola som ligger nära hemmet, elevernas geografiska fördelning i kommunen, vilka nationella gymnasieprogram kommunen erbjuder och antalet elevplatser (se prop. 2009/10:165 s. 643 och prop. 2009/10:157). Om godkännandet avser gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska enligt bestämmelsen följderna i närliggande kommuner för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna också beaktas.

Utskottet vill i sammanhanget lyfta fram att om ett godkännande avser förskoleklass, grundskola eller grundsärskola krävs därutöver enligt bestämmelsen att elevunderlaget är tillräckligt för att verksamheten ska kunna bedrivas långsiktigt. I författningskommentaren till bestämmelsen framkommer att elevunderlaget har stor betydelse för bedömningen av förutsättningarna för att kunna bedriva skolverksamheten, men att det exakta antalet elever inte i sig har avgörande betydelse. Det anges vidare att det ligger i sakens natur att ju färre antalet elever är, desto svårare blir det för den fristående skolan att leva upp till de krav på kvalitet som skollagen ställer (se prop. 2009/10:165 s. 643 f.). Ett godkännande ska enligt bestämmelsen avse viss utbildning vid en viss skolenhet eller förskoleenhet. Detta innebär att om en huvudman vill utöka en redan befintlig skolverksamhet krävs ett nytt godkännande för utökningen. Detta gäller vid utökning med nya skolformer, årskurser eller utbildningar.

Utskottet kan således konstatera att när det gäller yrkandet om att samrådet ska innehålla frågor om elevunderlaget och de långsiktiga konsekvenserna för eleverna ska Skolinspektionen vid bedömningen om en enskild ska godkännas som huvudman redan i dag beakta dessa frågor när godkännandet avser förskoleklass, grundskola eller grundsärskola (de långsiktiga konsekvenserna och elevunderlaget) och gymnasieskola, gymnasiesärskola eller fritidshem (de långsiktiga konsekvenserna).

Utskottet vill även lyfta fram att innan Skolinspektionen beslutar om en ansökan skickas den på remiss till den kommun där skolan eller utbildningen är tänkt att starta (se 2 kap. 2 § skolförordningen [2011:185]). På detta sätt får kommunen möjlighet att yttra sig om effekterna för den kommunala skolan. När kommunen yttrar sig bör den enligt bestämmelsen bifoga en konsekvensbeskrivning. När det gäller gymnasieskolor får även kranskommunerna möjlighet att yttra sig.

När det gäller frågan om Skolinspektionens möjligheter att ingripa vid tillsyn vill utskottet framhålla att Skolinspektionen har tillsyn över bl.a. skolväsendet enligt 26 kap. 3 § skollagen. Enligt 26 kap. 2 § skollagen definieras tillsyn enligt skollagen som en självständig granskning som har till syfte att kontrollera om den verksamhet som granskas uppfyller de

krav som följer av lagar och andra föreskrifter. I tillsynen ingår att fatta de beslut om åtgärder som kan behövas för att den huvudman som bedriver verksamheten ska rätta fel som upptäckts vid granskningen. Skolinspektionens tillsyn handlar således om att granska att huvudmän uppfyller de författningskrav som gäller i syfte att verksamheten ska nå så hög kvalitet som möjligt och att barn och elevers rättssäkerhet ska upprätthållas.

Skolinspektionen får inom ramen för sitt tillsynsansvar återkalla ett godkännande av en enskild huvudman. Återkallelse får ske om ett föreläggande som myndigheten har utfärdat inte har följts och missförhållandet är allvarligt (26 kap. 13 § skollagen). Ett sådant beslut kan bara komma i fråga vid missförhållanden som på ett allvarligt sätt rubbar förutsättningarna för verksamheten (se prop. 2009/10:165 s. 900).

Utskottet anser också att det med anledning av de aktuella motionsyrkandena om etablering av fristående skolor finns skäl för att nedan redogöra för regeringens förslag i propositionen om samråd med kommunen före etableringen av en fristående skola, författningskrav på s.k. etableringskontroll, prövning av huvudmannens lämplighet samt om lärarresurser.

Samråd med kommunen före etableringen av en fristående skola

När det gäller de motionsyrkanden som rör samarbetsavtal eller vetorätt för kommuner i samband med etableringen av fristående skolor vill utskottet framhålla att utskottet som framgår ovan har ställt sig bakom regeringens förslag om samråd med kommunen före etableringen av en fristående skola.

Enligt regeringens förslag ska det införas ett krav på samråd om den kommande verksamheten mellan en godkänd huvudman och den kommun där utbildningen ska bedrivas innan en verksamhet får starta. Om utbildningen ska bedrivas i form av gymnasieskola eller gymnasiesärskola föreslås att närliggande kommuner ska ges tillfälle att delta i samrådet. Detta ska ske genom lägeskommunens försorg. (Se 2 kap. 5 a § skollagen i regeringens förslag.)

Utskottet vill uppmärksamma att regeringen bemöter ett uttalande från Lagrådet om att regleringen bör vara sådan att samrådet verkligen kommer till stånd med att konstatera att samrådet införs huvudsakligen för att möta ett behov av dialog hos kommunerna inför en etablering. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att om en kommun inte medverkar i ett samråd måste utgångspunkten vara att kommunen inte ser något behov av samrådet. Då finns det enligt utskottet inte heller några skäl att tvinga kommunen till ett samråd som den inte anser meningsfullt. Därför bör det heller inte införas någon skyldighet för kommunerna att delta i ett samråd. Utskottet bedömer i likhet med regeringen att det kommer att vara mycket sällsynt att en kommun avstår från möjligheten att delta i de diskussioner som ett samråd syftar till.

När det gäller frågan om kommunernas möjlighet att påverka etableringar av friskolor och frågan om vetorätt vid sådana etableringar kan utskottet konstatera att kommunerna redan i dag har ett inflytande inför ett beslut om ett godkännande av en enskild som huvudman inom skolväsendet. Utskottet vill uppmärksamma att enligt vad som framgår ovan i avsnittet om den nuvarande regleringen ska ett godkännande inte lämnas om en etablering innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas. Om godkännandet avser gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska enligt 2 kap. 5 § skollagen följderna i närliggande kommuner för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna beaktas på samma sätt. I propositionen uppmärksammar regeringen att ansökningar remitteras till lägeskommunen, och i förekommande fall även till närliggande kommuner, för att säkerställa att Skolinspektionen har ett fullgott underlag för sin prövning. Utskottet har samma uppfattning som regeringen att denna ordning bör bestå.

När det sedan gäller samrådets innehåll föreslås i propositionen att samrådet ska avse den kommande verksamheten och genomföras efter godkännande (se 2 kap. 5 a § regeringens förslag) men före Skolinspektionens etableringskontroll (se 26 kap. 9 a § regeringens förslag och nedan). Regeringen anser att själva syftet med samrådet är att parterna ska kunna ta upp och diskutera allehanda frågor som har samband med verksamheten. Det ska vara ett forum för samverkan mellan företrädare för kommuner och blivande fristående skolor. Utskottet anser därför i likhet med regeringen att det därför inte skulle vara meningsfullt att i författning reglera vilka specifika frågor och omständigheter som ska behandlas i ett samråd. En sådan ordning skulle också riskera att begränsa samrådet i alltför hög grad. Utskottet anser således att det bör vara upp till parterna att ta upp de frågor som är relevanta i det aktuella fallet, utifrån de lokala förhållandena.

Författningskrav på s.k. etableringskontroll samt prövning av huvudmannens lämplighet m.m.

När det gäller de aktuella yrkandena som rör etablering av fristående skolor ser utskottet att det även finns skäl att lyfta fram att Skolinspektionen inom ramen för sin tillsynsverksamhet sedan våren 2012 gör en s.k. etableringskontroll av de verksamheter som har godkänts av myndigheten, för att se att den planering som huvudmannen har presenterat i sin ansökan går att genomföra. Kontrollen syftar till att undersöka om huvudmannen har förutsättningar att starta verksamheten. Kontrollen görs några månader innan den planerade starttidpunkten. Om Skolinspektionen finner brister i den tänkta verksamheten kan inspektionen använda sig av de sanktionsmöjligheter som finns i 26 kap. skollagen. Enligt 26 kap. 13 § skollagen får Skolinspektionen återkalla ett godkännande om ett föreläggande inte har följts och missförhållandet är allvarligt.

Regeringen föreslår i propositionen att det ska införas ett författningskrav på Skolinspektionens etableringskontroll. Förslaget innebär en skyldighet för Skolinspektionen att inom ramen för sin tillsyn genomföra en kontroll av den verksamhet som en enskild huvudman avser att bedriva. Etableringskontrollen ska genomföras innan den utbildning som godkännandet avser startar. Kontrollen bör avse frågor som ingår i den etableringskontroll som Skolinspektionen genomför redan i dag, såsom om rektorsfrågan är löst, hur tillgången på behöriga lärare ser ut inför skolstarten, om det finns tillgång till ändamålsenliga lokaler och lärverktyg och om skolan har fått tillräckligt många elever (se prop. 2013/14:112 s. 85). I förekommande fall kan också beaktas om Skolinspektionen i sin tillsyn konstaterat allvarliga brister i huvudmannens befintliga verksamhet.

Utskottet vill i detta sammanhang uppmärksamma att regeringen även föreslår att om Skolinspektionen vid sin tillsyn av en verksamhet vid en skolenhet konstaterar återkommande brister som påtagligt påverkar förutsättningarna för eleverna att nå kunskapsmålen för utbildningen, ska Skolinspektionen göra en särskild analys av lärarresurserna på skolan (se 26 kap. 2 § regeringens förslag). Regeringen uttalar i propositionen att analysen bör omfatta antalet lärare, kompetensnivån och hur lärarresurserna disponeras, dvs. inte endast lärartäthet utan även lärarnas utbildning och hur de används. Enligt regeringens förslag ska Skolinspektionen ges möjlighet att i föreläggande ange åtgärder för att avhjälpa de påtalade bristerna som omfattar förändringar i lärarresursernas storlek och disposition om analysen ger stöd för detta (enligt regeringen är de nuvarande generella bestämmelserna om tillsynens funktion och föreläggandens utformning tillräckliga i detta avseende).

Utskottet vill även peka på att regeringen gör bedömningen i propositionen att Skolinspektionen bör pröva huvudmannens personliga och ekonomiska lämplighet i samband med godkännande av en enskild huvudman. Kravet på lämplighet bör kvarstå även efter det att ett godkännande har lämnats. Förslaget innebär att olämpliga fysiska eller juridiska personer inte ska få driva eller ha ett väsentligt inflytande över verksamheten. I propositionen framkommer att regeringen vill väga samman sina slutsatser med Ägarprövningsutredningens (Fi 2012:11) kommande slutsatser och att regeringen återkommer med förslag till införande av lämplighetsprövning av enskilda skolhuvudmän.

Sammanfattande bedömning

Utskottet gör avslutningsvis bedömningen att regeringens förslag i denna fråga är väl avvägda. Därmed avslås motionerna 2013/14:Ub16 (V) yrkande 1, 2013/14:Ub17 (S) och 2013/14:Ub18 (SD) yrkandena 1–3.

Vinster från skolverksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med begäran om tillkännagivanden till regeringen om vinster från skolverksamhet.

Jämför reservationerna 5 (MP), 6 (SD) och 7 (V).

Motionerna

I den enskilda motionen 2013/14:Ub19 av Jabar Amin och Mats Pertoft (båda MP) framhåller motionärerna vikten av att fortsätta arbeta för ett långsiktigt, fungerande regelverk för fristående skolor i Sverige. Motionärerna konstaterar att flera viktiga frågor har hänskjutits till den pågående Ägarprövningsutredningen (Fi 2012:11), bl.a. frågorna om kriterier för vad som ska betraktas som varaktigt ägande i friskolesektorn, syftet med verksamheten och möjligheten att ha som huvudregel att ett ekonomiskt överskott ska återinvesteras i verksamheten.

I kommittémotion 2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkande 4 vill motionären införa ett förbud för enskilda huvudmän att ta ut vinster från skolverksamhet. Motionären menar att skolpengen i grunden är skattemedel som tillförs utbildningsväsendet för att utbilda elever till nytta för både dem själva och samhället. Det är då orimligt att föra ut skattemedel från verksamheten och riskera att få lägre lärartäthet och sämre undervisningskvalitet.

I kommittémotion 2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 2 vill motionärerna att eventuell icke-offentlig skolverksamhet som huvudregel ska bedrivas av aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning (s.k. svb-bolag) enligt 32 kap. aktiebolagslagen (2005:551) eller av ideella aktörer eller icke vinstdrivande kooperativ. Så länge vinstdrivande företag fortsätter att vara en godtagen modell för att driva skolor kommer elever och skolpersonal att hamna i kläm. Genom att införa ett sådant krav sällas företag med ett kortsiktigt vinstsyfte bort från friskolesektorn, menar motionärerna. De bolag som i dag är verksamma inom utbildningsväsendet bör inom en övergångsperiod ges möjlighet att omvandlas till svb-bolag. För dem som väljer att inte göra det ska tillståndet dras in.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning i motion 2013/14:Ub19 att flera frågor som är viktiga för fristående skolor fortfarande utreds och vill påminna om att den överenskommelse mellan sex partier (M, FP, C, KD, S och MP) som låg till grund för Friskolekommitténs förslag också omfattar dessa frågor och att man i överenskommelsen var ense om att fortsätta överlägga när resultatet av dessa utredningar föreligger (SOU 2013:56 s.

287). Regeringen har därmed anledning att återkomma till riksdagen i ett antal frågor om fristående skolor som är under utredning eller avses utredas enligt propositionen.

En i sammanhanget central utredning är den s.k. Ägarprövningsutredningen (Fi 2012:11), som ska lämna sina förslag den 1 november 2014. I dag beaktar Skolinspektionen endast i undantagsfall huvudmannens ägare när en enskild ska godkännas som huvudman för en fristående skola (prop. 2013/14:112 s. 39). Utredningen syftar till att ytterligare säkra samhällets krav på att de som äger och driver företag inom bl.a. skola ska ha ett långsiktigt och seriöst engagemang och bedriva en god och högkvalitativ verksamhet. Den har fått ett tilläggsdirektiv (dir. 2014:3) och ska nu även bedöma om det är rättsligt möjligt och lämpligt att införa kriterier för vad som ska betraktas som varaktigt ägande i friskolesektorn.

I tilläggsuppdraget (dir. 2014:3) ingår också att utreda om det är rättsligt möjligt och lämpligt att kräva att ett aktiebolag som bedriver fristående skolverksamhet helt eller delvis ska ha till syfte att bedriva utbildning av god kvalitet för att få tillstånd att driva verksamheten. Som ett led i uppdraget ingår att analysera hur ett aktiebolags verksamhet skulle påverkas av att bolaget helt eller delvis har ett annat syfte än vinst. Analysen ska även omfatta vilka konsekvenser ett helt eller delvis annat syfte har för fördelningen av vinsten och hur verksamheten skulle påverkas om ett bolag har som enda syfte att bedriva utbildning av god kvalitet och överskottet som huvudregel ska återinvesteras i verksamheten.

Utskottet vill inte föregripa resultatet av Ägarprövningsutredningen och avstyrker därför motionerna 2013/14:Ub16 (V) yrkande 2, 2013/14:Ub18 (SD) yrkande 4 och 2013/14:Ub19 (MP).

Skolinspektionens befogenheter vid tillsyn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande med begäran om ett tillkännagivande till regeringen om Skolinspektionens befogenheter vid tillsyn.

Jämför reservation 8 (SD, V).

Motionen

I kommittémotion 2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 3 vill motionärerna införa en möjlighet för Skolinspektionen att stänga en skola omedelbart. Motionärerna välkomnar regeringens förslag att Skolinspektionen i vissa fall ska vara skyldig att förena ett föreläggande med vite, men menar att det finns anledning att stärka Skolinspektionens befogenheter ytterligare. När det finns allvarliga brister vid en fristående skola kan Skolinspektionen i dag återkalla skolans tillstånd. Om

skolan överklagar Skolinspektionens beslut kan den emellertid fortsätta verksamheten med dessa allvarliga brister under hela rättsprocessen, som oftast är utdragen. Detta är enligt motionärerna ett tydligt exempel på att lagstiftningen inte tar hänsyn till elevernas rätt till kunskap och en bra utbildning, utan tar skolhuvudmannens parti. Motionärerna anser att skollagen därför bör ändras så att Skolinspektionen får möjlighet att omedelbart stänga en skola med allvarliga brister. Skolan ska givetvis, precis som i dag, kunna överklaga Skolinspektionens beslut, men motionärerna menar att den ska förbli stängd under hela rättsprocessen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att Skolinspektionens tillsyn stärktes på olika sätt genom 2010 års skollag (2010:800). Tillsynen fick då ett tydligt lagstöd med en samlad reglering i 26 kap. skollagen och Skolinspektionen fick utökade sanktionsmöjligheter, som till stora delar är desamma oavsett huvudman. Sanktionsmöjligheterna har en trappliknande konstruktion där mildare åtgärder prövas i första hand och mer ingripande sanktioner kan tillgripas vid grövre överträdelser (prop. 2009/10:165 s. 546).

I 26 kap. 10 § skollagen regleras föreläggande, vilket kan sägas vara den primära sanktionen när brister upptäcks inom tillsynen (prop. 2013/14: 112 s. 41). Enligt paragrafen får Skolinspektionen förelägga en huvudman som enligt lagen står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten eller, i fråga om enskild huvudman, de villkor som gäller för godkännandet eller beslutet om rätt till bidrag. Ett föreläggande ska ange de åtgärder som tillsynsmyndigheten anser nödvändiga för att avhjälpa de påtalade bristerna. I propositionen föreslås ett tillägg till denna bestämmelse om att åtgärderna under vissa förutsättningar kan omfatta förändringar i lärarresurserna. Som framgår ovan har utskottet ställt sig bakom detta förslag.

I 26 kap. 27 § skollagen finns en bestämmelse som innebär att ett föreläggande får förenas med vite. I propositionen föreslås ett tillägg till denna bestämmelse om att Skolinspektionen ska förena ett föreläggande med vite om föreläggandet avser brister som allvarligt har försvårat förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen. Som framgår ovan har utskottet ställt sig bakom detta förslag. Av 28 kap. 2 § 5 skollagen följer att ett vitesföreläggande kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Ett föreläggande kan således bara överklagas om det blivit förenat med vite. Regler om vitesbeloppets storlek finns i lagen (1985:206) om viten. Viten ska enligt 3 § i den lagen fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om huvudmannens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt är så stort att det kan antas påverka huvudmannen att följa föreläggandet.

Av 26 kap. 13 § skollagen följer att Skolinspektionen kan återkalla ett godkännande för en enskild huvudman om ett föreläggande inte följts samt missförhållandet är allvarligt. När det gäller en verksamhet som bedrivs av en kommun eller ett landsting får Skolinspektionen enligt 26 kap. 17 § skollagen besluta att staten på kommunens eller landstingets bekostnad ska vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse, om kommunen eller landstinget inte har följt ett föreläggande och grovt eller under längre tid åsidosatt sina skyldigheter enligt skollagen eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av skollagen.

Vid mycket allvarliga och brådskande situationer får Skolinspektionen enligt 26 kap. 18 § skollagen förbjuda huvudmannen att tills vidare, helt eller delvis, driva verksamheten vidare. Denna sanktion kan användas mot enskilda huvudmän om det är sannolikt att ett beslut om återkallelse kommer att fattas och mot offentliga huvudmän om det är sannolikt att ett beslut om statliga åtgärder för rättelse kommer att fattas, och beslutet inte kan avvaktas med hänsyn till allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet eller av någon annan särskild anledning. Beslutet gäller omedelbart, om inte annat beslutas, och får gälla i högst sex månader.

Utskottet anser att de sanktionsmöjligheter som finns för Skolinspektionen är väl avvägda, inklusive förslagen i propositionen som utskottet har ställt sig bakom ovan, och avstyrker därmed motion 2013/14:Ub16 (V) yrkande 3.

Kommunernas insyn i fristående skolor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande med begäran om ett tillkännagivande till regeringen om kommunernas insyn i fristående skolor.

Jämför reservation 9 (V).

Motionen

I kommittémotion 2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 5 vill motionärerna att kommunernas rätt till insyn i fristående skolor även omfattar de ekonomiska förhållandena. Motionärerna välkomnar regeringens förslag när det gäller kommunernas rätt till insyn i fristående skolor, men anser att kommunerna även bör ges rätt till insyn i fristående skolors ekonomiska förhållanden. Motionärerna menar att det är ett rimligt krav eftersom friskolorna bedriver myndighetsutövning och finansieras genom skattemedel.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att kommunerna redan i dag har rätt till insyn i fristående skolor och att utskottet, som framgår ovan, har ställt sig bakom regeringens förslag i propositionen att förtydliga bestämmelsen så att det framgår att syftet med insynen är att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt skollagen och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

Som framgår ovan har utskottet också ställt sig bakom regeringens förslag i propositionen att huvudmän ska vara skyldiga att till Skolverket lämna sådana uppgifter om verksamhetens organisation och ekonomiska förhållanden som behövs för allmänhetens insyn i skolväsendet. I propositionen aviserar regeringen också ett uppdrag till Skolverket att bygga upp och administrera ett nationellt informationssystem för alla skolor som gör det möjligt att jämföra olika skolor. Enligt propositionen bör systemet bl.a. innehålla ekonomisk information på huvudmannanivå och på skolenhetsnivå. Av propositionen framgår att en utredning bör tillsättas för att skyndsamt utreda hur ekonomisk information ska kunna lämnas och redovisas på skolenhetsnivå. Systemet bör enligt propositionen vara i drift senast den 1 juli 2015.

Med hänvisning till att ekonomisk information kommer att finnas tillgänglig i det nationella informationssystem som Skolverket ska få i uppdrag att bygga upp och administrera och till att en utredning aviseras i propositionen av frågan om hur den ekonomiska informationen i systemet ska kunna lämnas och redovisas på skolenhetsnivå, avstyrker utskottet motion 2013/14:Ub16 (V) yrkande 5.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Lagförslaget i fråga om kommunernas informationsskyldighet, punkt 1 (SD, V)

av Carina Herrstedt (SD) och Rossana Dinamarca (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) i de delar det avser 29 kap. 19 § första stycket. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 4 och avslår proposition 2013/14:112 i denna del.

Ställningstagande

Regeringen föreslår i propositionen att kommunerna ska vara skyldiga att informera om alla utbildningar i förskolor, grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor som erbjuds inom kommunen samt om riksrekryterande utbildningar. Kommunerna får därmed en utökad skyldighet att informera om verksamhet som konkurrerar med kommunens egen verksamhet. Det blir ytterligare en uppgift och en kostnad för kommunerna som friskolorna inte har, även om uppgiften i sig inte är särskilt betungande. Vi anser att om det ska råda konkurrens på skolmarknaden bör de olika aktörerna ansvara för att informera om sin egen verksamhet. Förslaget avstyrktes också av Skolverket, som i sitt remissvar menade att den information om och möjlighet till jämförelse av skolor som regeringen vill uppnå redan tillgodoses genom den information som Skolverket tillhandahåller och kommer att utveckla enligt Friskolekommitténs förslag (SOU 2013:56).

Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag om kommunernas skyldighet att informera om utbildningar som erbjuds elever, dvs. 29 kap. 19 § första stycket skollagen (2010:800) i regeringens lagförslag.

2. Etablering av fristående skolor, punkt 3 (S)

av Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S),
Håkan Bergman (S), Gunilla Svantorp (S) och Adnan Dibrani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub17 av Ibrahim Baylan m.fl. (S) och

avslår motion

2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Vi vill inledningsvis uppmärksamma att Socialdemokraterna har medverkat till en blocköverskridande överenskommelse som ett steg mot ett tuffare och modernare regelverk för de fristående skolorna. Skolkonkurserna och ökad ojämlikhet de senaste åren visar emellertid att det arbetet måste fortsätta.

Friskolekommittén föreslår ett obligatoriskt samråd vid nyetableringar av fristående skolor. Det är ett steg framåt, men det är inte tillräckligt. Vi vill ålägga staten och kommunerna att stoppa överetableringen av skolor och följande konkurser. Vid ansökan om att etablera en ny fristående skola ska det därför krävas både ett tillstånd från Skolinspektionen och ett samarbetsavtal mellan den fristående skolan och kommunen. Det finns huvudsakligen två anledningar till detta.

För det första har det nuvarande sättet att ge tillstånd till skoletableringar lett till en kraftig överetablering av skolor, vilket i sin tur har lett till oordnade konkurser. Att det i dag saknas en samordning mellan de kommunala och de fristående skolorna leder till att skolans resurser inte används på det bästa sättet för eleverna och att elever kan tvingas byta skola mitt under pågående utbildning. Elever, och deras föräldrar, ska kunna känna trygghet i att de på ett bra sätt ska kunna slutföra en påbörjad utbildning. Samarbetsavtalet ska därför innehålla en plan för vem som tar ansvar för eleverna vid en eventuell nedläggning eller konkurs.

För det andra ser vi att resultatskillnaderna mellan olika skolor ökar kraftigt. För att motverka den växande skolsegregationen och för att säkerställa att barn och ungdomar med olika bakgrund och förutsättningar möts och ges likvärdiga chanser, krävs att kommunerna som ansvariga för skolan får möjlighet att aktivt planera när och var nya skolor ska etableras. Det ska ställas nya krav på de fristående skolorna som innebär att de ska bidra till ökad social sammanhållning – inte ökad skolsegregation – om de ska få tillstånd att etablera sig. Inom ramen för samarbetsavtalet ska den nya fristående skolans geografiska placering, skolans profil och elevsam-

mansättning samt hur etableringen väntas bidra till minskad – inte ökad – skolsegregation beskrivas. Kommunen ska därmed få inflytande över i vilken del av kommunen som den fristående skolan etablerar sig. Skolinspektionen ska i fortsättningen göra en prövning av den fristående skolans kvalitet och kompetens, seriositet och långsiktighet hos ägarna samt om samarbetsavtalet innehåller nödvändiga delar såsom nyetableringens inverkan på skolsegregationen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

3. Etablering av fristående skolor, punkt 3 (SD)

av Carina Herrstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkandena 1–3 och

avslår motion

2013/14:Ub17 av Ibrahim Baylan m.fl. (S).

Ställningstagande

I den föreslagna nya paragrafen i 2 kap. 5 a § skollagen (2010:800) regleras att samråd ska ske mellan hemkommunen och den blivande godkända huvudmannen. Det är dock mycket otydligt vad detta samråd ska innehålla och hur det ska dokumenteras. Jag anser att samrådet ska innehålla frågor om elevunderlag, de långsiktiga konsekvenserna för eleverna (jfr 2 kap. 5 § skollagen) och krav på beräknad lärartäthet. Skolinspektionen ska kunna stoppa etableringen om inte kraven i samrådet uppfylls.

Om kommunen kan påvisa att en överetablering sannolikt blir följden ska detta dokumenteras för Skolinspektionens information. Den beräknade lärartätheten ska också dokumenteras. Skolinspektionen ska även kunna stoppa etableringen enligt Skolinspektionens etableringskontroll om en sannolik överetablering blir följden av en ny etablering av en enskild huvudman.

När det gäller den föreslagna lagtexten i 26 kap. 13 § skollagen om Skolinspektionens befogenheter anser jag att ordet ”får” ska ändras till ”ska”. Den föreslagna lagtexten reglerar att Skolinspektionen får återkalla ett godkännande om ett föreläggande enligt 10 § inte följts, eller om missförhållandet är allvarligt. Jag vill att lagen i stället ska innebära att Skolinspektionen ska återkalla tillståndet för huvudmannen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

4. Vetorätt vid etableringen av en fristående skola, punkt 4 (SD, V)

av Carina Herrstedt (SD) och Rossana Dinamarca (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Den etableringsfrihet som råder på skolans område ställer till problem för kommunernas planering av skolan och uppdraget att säkra en likvärdig utbildning för alla elever. Kommunerna är skyldiga att betala ut pengar till friskolorna oavsett om dessa skolor bidrar med ett positivt alternativ eller inte. Kommunerna kan aldrig heller frånhända sig det grundläggande ansvaret för barnens skolgång. Många har därför med rätta menat att kommunerna måste få ett större inflytande över friskoleetableringarna.

Det samråd med kommunerna som regeringen föreslår i propositionen syftar dock inte till att avgöra om det är lämpligt att en viss friskola startar eller inte. Samrådet kan t.o.m. äga rum när en friskola redan har fått tillstånd från Skolinspektionen att starta. Exakt vad samrådet syftar till klargörs inte i lagtexten, vilket flera remissinstanser anmärkt på. Enligt regeringens exempel ska det handla om att reda ut praktiska frågor såsom att diskutera utnyttjande av vissa resurser gemensamt, samordna information till kommunmedborgare och att göra vissa satsningar gemensamt.

Vi föreslår i stället att en kommun ska ha rätt att besluta när och var fristående skolor ska få etableras. Demokratiska beslut och noggranna bedömningar av behoven ska vara en förutsättning för att ge skattemedel till nya välfärdsverksamheter. Fristående aktörer ska inte själva, eller i "samråd" med kommunen, kunna bestämma var de ska få driva skattefinansierad verksamhet. Vi anser därför att en kommun i praktiken bör ha vetorätt vid etablering av en friskola inom kommunen. Kommunerna bör alltså ges rätt att besluta när och var fristående skolor ska få etableras.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

5. Vinster från skolverksamhet, punkt 5 (MP)

av Jabar Amin (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub19 av Jabar Amin och Mats Pertoft (båda MP) och avslår motionerna

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 2 och

2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkande 4.

Ställningstagande

Den nu aktuella propositionen behandlar bara en del av det regelverk för fristående skolor som behöver uppdateras. Flera viktiga frågor har hänskjutits till den pågående Ägarprövningsutredningen (Fi 2012:11), bl.a. frågorna om kriterier för vad som ska betraktas som varaktigt ägande i friskolesektorn, syftet med verksamheten och möjligheten att ha som huvudregel att ett ekonomiskt överskott ska återinvesteras i verksamheten. Jag menar att dessa delar är viktiga för att skapa ett långsiktigt, fungerande regelverk för fristående skolor i Sverige och därmed återupprätta förtroendet för skolväsendet som helhet. Jag kommer att fortsätta verka för att dessa frågor ska realiseras.

Efter tilläggsdirektiv från regeringen beräknas Ägarprövningsutredningen vara klar i november 2014. Det är först när denna utredning presenterats, remitterats och lett till en ny proposition som Friskolekommitténs arbete i egentlig mening är klart. Därmed finns det all anledning att fortsätta bevaka villkoren för fristående skolor i Sverige.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

6. Vinster från skolverksamhet, punkt 5 (SD)

av Carina Herrstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkande 4 och avslår motionerna

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 2 och

2013/14:Ub19 av Jabar Amin och Mats Pertoft (båda MP).

Ställningstagande

Jag vill att det införs ett förbud för enskilda huvudmän att ta ut vinster från skolverksamhet. Skolpengen är i grunden skattemedel som tillförs utbildningsväsendet för att utbilda elever till nytta för både dem själva och samhället. Det är då orimligt att föra ut skattemedel från verksamheten och riskera att få lägre lärartäthet och sämre undervisningskvalitet.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

7. Vinster från skolverksamhet, punkt 5 (V)

av Rossana Dinamarca (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 2 och avslår motionerna

2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD) yrkande 4 och

2013/14:Ub19 av Jabar Amin och Mats Pertoft (båda MP).

Ställningstagande

Jag vill att eventuell icke-offentlig skolverksamhet som huvudregel ska bedrivas av aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning (s.k. svb-bolag) enligt 32 kap. aktiebolagslagen (2005:551) eller av ideella aktörer eller icke vinstdrivande kooperativ. Så länge vinstdrivande företag fortsätter att vara en godtagen modell för att driva skolor kommer elever och skolpersonal att hamna i kläm. Genom att införa ett sådant krav sällas företag med ett kortsiktigt vinstsyfte bort från friskolesektorn. De bolag som i dag är verksamma inom utbildningsväsendet bör inom en övergångsperiod ges möjlighet att omvandlas till svb-bolag. För dem som väljer att inte göra det ska tillståndet dras in.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

8. Skolinspektionens befogenheter vid tillsyn, punkt 6 (SD, V)

av Carina Herrstedt (SD) och Rossana Dinamarca (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Skolinspektionen måste ha kraftfulla verktyg för att kunna bedriva sin tillsyn på ett tillräckligt effektivt sätt. Vi välkomnar därför regeringens förslag att Skolinspektionen i vissa fall ska vara skyldig att förena ett

föreläggande med vite, så att vite kan komma att användas i ökad utsträckning. Vi menar dock att det finns anledning att stärka Skolinspektionens befogenheter ytterligare.

När det finns allvarliga brister vid en fristående skola kan Skolinspektionen i dag återkalla skolans tillstånd. Om skolan överklagar Skolinspektionens beslut kan den emellertid fortsätta verksamheten med dessa allvarliga brister under hela rättsprocessen, som oftast är utdragen. Detta är ett tydligt exempel på att lagstiftningen inte tar hänsyn till elevernas rätt till kunskap och en bra utbildning, utan tar skolhuvudmannens parti. Skollagen bör därför ändras så att Skolinspektionen får möjlighet att omedelbart stänga en skola med allvarliga brister. Skolan ska givetvis, precis som i dag, kunna överklaga Skolinspektionens beslut, men den ska förbli stängd under hela rättsprocessen.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

9. Kommunernas insyn i fristående skolor, punkt 7 (V)

av Rossana Dinamarca (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

Jag välkomnar regeringens förslag när det gäller kommunernas rätt till insyn i fristående skolor. Det är ett minimikrav när det handlar om offentligt finansierad verksamhet som man borde ha lagstiftat om för länge sedan.

Jag anser dock att kommunernas rätt till insyn bör sträcka sig längre än vad regeringen föreslår. Kommunerna bör även ges rätt till insyn i fristående skolors ekonomiska förhållanden, vilket regeringen tar ställning emot. Det är ett rimligt krav eftersom friskolorna bedriver myndighetsutövning och finansieras genom skattemedel. Det är rimligt att kommunerna, som utbetalar bidragen till friskolorna och ytterst ansvarar för elevernas skolgång, har rätt att granska hanteringen av dessa medel. Att insynsrätten också bör omfatta ekonomiska förhållanden har även tagits upp i remissvaren från exempelvis Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt vad som anförs ovan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2013/14:112

Proposition 2013/14:112 Villkor för fristående skolor m.m.:

Riksdagen antar regeringens förslag tilllag om ändring i skollagen (2010:800).

Följdmotioner med anledning av proposition 2013/14:112

2013/14:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kommunerna bör ges rätt att besluta när och var fristående skolor ska få etableras.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en vinstbegränsning bör införas som innebär att eventuell icke-offentlig skolverksamhet som huvudregel ska bedrivas av aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning enligt 32 kap. aktiebolagslagen, alternativt av ideella aktörer eller icke vinstdrivande kooperativ.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en möjlighet för Skolinspektionen att stänga en skola omedelbart.
4. Riksdagen avslår regeringens förslag om kommunernas skyldighet att informera om utbildningar som erbjuds elever (avsnitt 7.2.2 i propositionen).
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kommunernas rätt till insyn i de fristående skolorna även bör omfatta de ekonomiska förhållandena.

2013/14:Ub17 av Ibrahim Baylan m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samarbetsavtal vid etablering av fristående skolor.

2013/14:Ub18 av Björn Söder (SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den föreslagna lagtexten om Skolinspektionens befogenheter i 26 kap. 13 § bör ändras till "ska" i stället för "får".
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förtydliga samrådet i den föreslagna paragrafen 2 kap. 5 a § så att den innehåller krav om elevunderlag och att Skolinspektionen ska stoppa etableringen om inte kraven uppfylls.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förtydliga samrådet i den föreslagna paragrafen 2 kap. 5 a § så att den innehåller krav om beräknad lärartätthet och att Skolinspektionen ska kunna stoppa etableringen om inte kraven uppfylls.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett förbud mot att ta ut vinster från skolverksamheten.

2013/14:Ub19 av Jabar Amin och Mats Pertoft (båda MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av fortsatt arbete för ett långsiktigt och fungerande regelverk för fristående skolor i Sverige.

Proposition 2013/14:191

Proposition 2013/14:191 Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).
Gäller lagteknisk samordning.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

I proposition 2013/14:112 framlagda förslag

1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 9 kap. 22 §, 10 kap. 41 §, 11 kap. 40 §, 14 kap. 18 §, 15 kap. 34 §, 18 kap. 37 §, 24 kap. 7 §, 26 kap. 1, 2, 10, 13 och 27 §§ samt 29 kap. 1 och 19 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 2 kap. 5 a §, 26 kap. 9 a § och 29 kap. 19 a § samt närmast före 26 kap. 9 a § och 29 kap. 19 a § två nya rubriker av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***2 kap.**

5 a §

Innan en enskild huvudman startar utbildning inom förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola ska samråd om den kommande verksamheten ske mellan den enskilde och den kommun där utbildningen ska bedrivas. Den enskilde huvudmannen ansvarar för att samrådet dokumenteras. Om utbildningen ska bedrivas i form av gymnasieskola eller gymnasiesärskola, ska kommunen ge närliggande kommuner tillfälle att medverka i samrådet.

9 kap.

22 §

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

10 kap.**41 §**

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten *så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.*

11 kap.**40 §**

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten *så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.*

14 kap.**18 §**

Den kommun där en fristående skola som anordnar fritidshem är belägen har rätt till insyn i verksamheten.

Den kommun där en fristående skola som anordnar fritidshem är belägen har rätt till insyn i verksamheten *så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.*

15 kap.**34 §**

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten *så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.*

18 kap.**37 §¹**

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten.

Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten *så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.*

¹ Senaste lydelse 2012:109.

24 kap.**7 §**

Den kommun där den internationella skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten.

Den kommun där den internationella skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

26 kap.**1 §²**

I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillsyn (2–9 §§),
- ingripanden vid tillsyn (10–18 §§),
- statlig kvalitetsgranskning (19–23 §§), och
- nationell uppföljning och utvärdering (24–28 §§).

2 §

Med tillsyn avses i denna lag en självständig granskning som har till syfte att kontrollera om den verksamhet som granskas uppfyller de krav som följer av lagar och andra föreskrifter. I tillsynen ingår att fatta de beslut om åtgärder som kan behövas för att den huvudman som bedriver verksamheten ska rätta fel som upptäckts vid granskningen.

Om det vid tillsynen av verksamheten vid en skolenhet konstateras återkommande brister som påtagligt påverkar förutsättningarna för elever att nå målen för utbildningen, ska lärarresurserna vid skolenheten analyseras.

Etableringskontroll**9 a §**

Statens skolinspektion ska inom ramen för sin tillsyn genomföra en kontroll av den verksamhet som en enskild huvudman avser att bedriva (etableringskontroll), om Skolinspektionen godkänt den enskilde som huvudman enligt 2 kap. 5 §. Etableringskontrollen ska genomföras innan utbildningen startar.

10 §

En tillsynsmyndighet får förelägga en huvudman som enligt denna lag

² Senaste lydelse 2012:120.

står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten eller, i fråga om enskild huvudman, de villkor som gäller för godkännandet eller beslutet om rätt till bidrag. Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart.

Ett föreläggande ska ange de åtgärder som tillsynsmyndigheten anser nödvändiga för att avhjälpa de påtalade bristerna.

Ett föreläggande ska ange de åtgärder som tillsynsmyndigheten anser nödvändiga för att avhjälpa de påtalade bristerna. *Om en analys enligt 2 § andra stycket ger stöd för det, kan åtgärderna omfatta förändringar i lärarresurserna.*

13 §

En tillsynsmyndighet får återkalla ett godkännande eller ett beslut om rätt till bidrag som myndigheten har meddelat enligt denna lag om

1. ett föreläggande enligt 10 § inte har följts, och
2. missförhållandet är allvarligt.

Ett godkännande eller beslut enligt första stycket får också återkallas om

1. ett föreläggande enligt 10 § inte har följts, och

2. *den enskilde vid den etableringskontroll som avses i 9 a § inte kan visa att rimliga åtgärder har vidtagits för att få till stånd ett samråd enligt 2 kap. 5 a §.*

27 §

Ett föreläggande enligt detta kapitel får förenas med vite.

Statens skolinspektion ska förena ett föreläggande som avses i 10 § med vite om föreläggandet avser en eller flera brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Om det finns anledning att anta att en person som är föremål för *föreläggandet* har begått en gärning som kan föranleda straff eller en straffliknande sanktion, får han eller hon inte föreläggas vid vite att medverka i en utredning som har samband med den gärningen.

Om det finns anledning att anta att en person som är föremål för *ett föreläggande* har begått en gärning som kan föranleda straff eller en straffliknande sanktion, får han eller hon inte föreläggas vid vite att medverka i en utredning som har samband med den gärningen.

29 kap.**1 §**

I detta kapitel finns bestämmelser om

- bosättning (2–5 §§),
- hemkommun och hemlandsting (6 §),
- utlandssvenska elever (7 §),
- personer med begåvningsmässig funktionsnedsättning (8 §),
- information om icke skolpliktiga ungdomar (9 §),
- handläggning (10 och 11 §§),
- talerätt (12 §),
- samverkan och anmälan till socialnämnden (13 §),
- tystnadsplikt (14 §),
- riksinternatskolor (15 och 16 §§),
- International Baccalaureate (17 §),
- överlämnande av betygshandlingar (18 §),
- informationsskyldighet (19 §),

och

– uppgiftsskyldighet (19 a §),

och

- övriga bemyndiganden (20–29 §§).

19 §

Kommunen ska informera vårdnadshavarna om förskola, fritidshem och sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. som kommunen anordnar eller vars huvudman kommunen har godkänt eller förklarat berättigad till bidrag. Informationen ska även avse möjligheten för enskilda att bedriva förskola, fritidshem eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. med bidrag från hemkommunen enligt 8 kap. 21 §, 14 kap. 15 § samt 25 kap. 11 och 15 §§.

Kommunen ska informera vårdnadshavare och elever om utbildning i förskolor, förskoleklasser, grundskolor, grundsärskolor, fritidshem, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor och om sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. och som erbjuds i eller av kommunen. Kommunen ska också informera om sådana riksrekryterande utbildningar som avses i 16 kap. 45 § och 19 kap. 37 § och om motsvarande utbildningar vid fristående skolor. Informationen ska utformas enligt 6 kap. 8 a § andra stycket kommunallagen (1991:900).

Kommunen ska även informera om möjligheten för enskilda att bedriva förskola, fritidshem eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. med bidrag från hemkommunen enligt 8 kap. 21 §, 14 kap. 15 § samt 25 kap. 11 och 15 §§.

Uppgiftsskyldighet

19 a §

En huvudman för förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola eller gymnasiesärskola ska till Statens skolverk lämna sådana uppgifter om verksamhetens organisation och ekonomiska förhållanden som behövs för allmänhetens insyn.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015 i fråga om 29 kap. 19 § och i övrigt den 1 januari 2015.
 2. Bestämmelserna i 2 kap. 5 a § och 26 kap. 13 § ska tillämpas på huvudmän som har ansökt om godkännande efter den 1 oktober 2014.
 3. Bestämmelserna i 29 kap. 19 § ska tillämpas på utbildningar som påbörjas efter utgången av juni 2015.

I proposition 2013/14:191 framlagda förslag

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 15 §, 18 kap. 15 § och 29 kap. 1 och 9 §§ samt rubriken närmast före 29 kap. 9 § skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

15 §

När en elev börjar eller slutar vid en gymnasieskola med annan huvudman än hemkommunen, ska huvudmannen snarast meddela detta till hemkommunen.

När en elev börjar eller slutar vid en gymnasieskola med en annan huvudman än hemkommunen, ska huvudmannen snarast meddela detta till hemkommunen.

Detsamma gäller om en elev som inte fyllt 20 år utan giltigt skäl är frånvarande i betydande utsträckning. Denna skyldighet påverkar inte huvudmannens ansvar för att ge stöd eller särskilt stöd till elever.

18 kap.

15 §¹

När en elev börjar eller slutar vid en gymnasiesärskola med en annan huvudman än hemkommunen, ska huvudmannen snarast meddela detta till hemkommunen.

Detsamma gäller om en elev som inte fyllt 20 år utan giltigt skäl är frånvarande i betydande utsträckning. Denna skyldighet påverkar inte huvudmannens ansvar för att ge stöd eller särskilt stöd till elever.

¹ Senaste lydelse 2012:109.

29 kap.**1 §**

I detta kapitel finns bestämmelser om

- bosättning (2–5 §§),
 - hemkommun och hemlands-ting (6 §),
 - utlandssvenska elever (7 §),
 - personer med begåvningsmässig funktionsnedsättning (8 §),
 - *information om icke skolpliktiga ungdomar* (9 §),
 - handläggning (10 och 11 §§),
 - talerätt (12 §),
 - samverkan och anmälan till socialnämnden (13 §),
 - tystnadsplikt (14 §),
 - riksinternatskolor (15 och 16 §§),
 - International Baccalaureate (17 §),
 - överlämnande av betygshandlingar (18 §),
 - informationsskyldighet (19 §),
- och
- övriga bemyndiganden (20–29 §§).

Information om icke skolpliktiga ungdomar

En hemkommun ska löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola, nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

I detta kapitel finns bestämmelser om

- bosättning (2–5 §§),
 - hemkommun och hemlands-ting (6 §),
 - utlandssvenska elever (7 §),
 - personer med begåvningsmässig funktionsnedsättning (8 §),
 - *kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar* (9 §),
 - handläggning (10 och 11 §§),
 - talerätt (12 §),
 - samverkan och anmälan till socialnämnden (13 §),
 - tystnadsplikt (14 §),
 - riksinternatskolor (15 och 16 §§),
 - International Baccalaureate (17 §),
 - överlämnande av betygshandlingar (18 §),
 - informationsskyldighet (19 §),
- och
- övriga bemyndiganden (20–29 §§).

Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar

9 §

En hemkommun ska löpande under året hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen är sysselsatta som har fullgjort sin skolplikt men inte har fyllt 20 år och inte genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola eller gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning (aktivitetsansvar).

Hemkommunen har inom ramen för ansvaret uppgiften att erbjuda de ungdomar som berörs lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Kommunen ska dokumentera sina insatser på lämpligt sätt.

Kommunen ska föra ett register över de ungdomar som omfattas av ansvaret enligt första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna *genomföra sin skyldighet* enligt första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om *den dokumentation och* den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna *fullgöra sina skyldigheter* enligt *andra och tredje styckena*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2015.

2. Kommunernas ansvar enligt 29 kap. 9 § gäller inte ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på ett specialutformat program i gymnasiesärskola, som har påbörjats före den 1 juli 2013.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Ändring i regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

*Regeringens förslag**Utskottets förslag***24 kap.**

7 §

Den kommun där den internationella skolan är belägen har rätt till insyn i *verksamheten* så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

Den kommun där den internationella skolan är belägen har rätt till insyn i *skolans verksamhet* så att kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag och tillgodose allmänhetens behov av insyn.

*Nuvarande lydelse**Utskottets förslag***29 kap.**

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- bosättning (2–5 §§),
- hemkommun och hemlandsting (6 §),
- utlandssvenska elever (7 §),
- personer med begåvningsmässig funktionsnedsättning (8 §),
- *information om icke skolpliktiga ungdomar* (9 §),
- handläggning (10 och 11 §§),
- talerätt (12 §),
- samverkan och anmälan till socialnämnden (13 §),
- tystnadsplikt (14 §),
- riksinternatskolor (15 och 16 §§),
- International Baccalaureate (17 §),
- överlämnande av betygshandlingar (18 §),
- informationsskyldighet (19 §), *och*
- övriga bemyndiganden (20–29 §§).

I detta kapitel finns bestämmelser om

- bosättning (2–5 §§),
- hemkommun och hemlandsting (6 §),
- utlandssvenska elever (7 §),
- personer med begåvningsmässig funktionsnedsättning (8 §),
- *kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar* (9 §),
- handläggning (10 och 11 §§),
- talerätt (12 §),
- samverkan och anmälan till socialnämnden (13 §),
- tystnadsplikt (14 §),
- riksinternatskolor (15 och 16 §§),
- International Baccalaureate (17 §),
- överlämnande av betygshandlingar (18 §),
- informationsskyldighet (19 §),
- *uppgiftsskyldighet (19 a §), och*
- övriga bemyndiganden (20–29 §§).